

GYERMEKKOR VAGY FIATALKOR? - A BÜNTETHETŐSÉGI KORHATÁR LESZÁLLÍTÁSÁNAK EGYES KÉRDÉSEI

Absztrakt

Jogrendszerünkben mindig is speciális helyet foglaltak el a fiatalok, ami a büntetőjog területén sincs másképp. A kérdés csak az, hogy a rájuk vonatkozó normák milyen mértékben szolgálják a hatékony jogalkalmazást és a célként kitűzött bűnmegelőzést? Ennek vizsgálatához az anyagi büntetőjog jogszabályait és a közvetett, illetve közvetlen környezetem hívtam segítségül. Célom az volt, hogy megérthessük miért volt szükség a büntethetőség alsó korhatárának tizennegyedik életévről tizenkettedik életévre történő módosítására.

Kulcsszavak: gyermekkor, fiatalok, korhatár módosítás, bűncselekmények, belátási képesség, ultima ratio, törvényjavaslatok

BEVEZETÉS

Társadalmunkat nagyban befolyásolják a körülöttünk zajló bűnöző magatartások és az erre válaszul szolgáló büntetőjog és eszközei. Bár ennek mindössze csak egy kis szegmense érinti a fiatalokat, mégis fontos foglalkozni ezzel a kérdéskörrel is ahhoz, hogy megérthessük a rendszer komplex felépítését.

A téma fontosságát tökéletesen leírja egy 2008-ban történt eset. Ezen a napon egy 12 éves fiúgyermek combon szúrt egy 15 éves fiút, akiről a téren élők a következőket mondták:

„Gusztustalanul szemtelen”, „mindenkinek a zsebébe belenyúlkal”, „korábban is körözték már”. A hatóság azonban az akkori büntethetőségi korhatár miatt tehetetlen volt vele szemben.¹

Ez volt az az eset, amely miatt hosszú idő után újra felvetődött a büntethetőségi korhatár leszállításának kérdése, mely a 2012. évi C. törvény keretein belül meg is történt. A büntethetőség alsó korhatára immár meghatározott esetekben 14 évről 12 évre csökkent.² Mindez azonban hatalmas visszhangot váltott ki hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt.

Ennek megfelelően a következőkben igyekszem megvizsgálni és ezáltal átfogó képet adni a változtatáshoz vezető útról és annak miértjéről elsősorban az anyagi büntetőjogra koncentrálva. A kérdés tehát: indokolt és szükséges volt-e a módosítás?

1. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Ahhoz, hogy a büntethetőségi korhatár kérdéskörét megértsük, régre kell visszanyúlnunk a magyar büntetőjog történetében. Első királyaink dekrétumai már javában tartalmaztak büntetőjogi rendelkezéseket, mely elsősorban a királyi hatalom és keresztény vallás tanainak védelmét, a tulajdon oltalmazását és az élet és testi épség ellen irányuló bűncselekmények elleni fellépést szolgálták. Ez többé-kevésbé kapcsolatban áll a büntetőjog mai céljával: a megtorlással és megelőzéssel.

Azonban a mai értelemben vett feladatának kialakulására és ezzel a magyar büntetőjogi rendszer egységének megteremtésére egészen az 1870-es évekig, a Csemegi Kódexig várnunk kellett.³ A törvénykönyv az idő előrehaladtával elégedetlenséget váltott ki, ugyanis rendelkezései kizárólag az akkori társadalmi viszonyokra specializálódtak és nem vette figyelembe annak folyamatos változásait.⁴

De hogyan is szabályozta a társadalmi viszonyokhoz nem igazodó kódex a fiatalok helyzetét? Mindössze annyit mondott ki, hogy a bűnvád alá vonás alsó korhatára tizenkét év.⁵

¹ Blaha Lujza tériek a késelesről (Elérhető: index.hu/video/2008/01/12/blaha_lujza_teriek_a_keselesrol/, letöltve: 2022.09.03.)

² Leszállított büntethetőségi korhatár (Elérhető: www.inforabakoz.hu/hirek/olvas/leszallitott-buntethetosegi-korhatar-2012-05-05-070900, letöltve: 2022.09.03.)

³ BELOVIC S ERVIN: *Büntetőjog I. – Általános Rész*, 2022, HVG-Orac, Budapest, 29-32.

⁴ MEZEY BARNA: *Magyar jogtörténet*, 2007, Osiris, Budapest, 345-347.

⁵ 1879. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről 83. § „A ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta: bűnvád alá nem vonható.”

A fiatalkorúak helyzete láthatóan javításra szorult, melyre közel 30 évvel később került sor. 1910-ben lépett hatályba az I. Bn.⁶, mely egy egész fejezetet szentelt a fiatalkorúaknak és ezen belül külön definiálást nyert a gyermekkor és a fiatalkor is. Ez pedig lényegében megteremtette a fiatalkorúak büntetőjogát. A 12. életév alatti személyek gyermekeknek, míg az efeletti személyek 18. életévük betöltéséig fiatalkorúaknak számítottak. A kort átható individualizáció elve e téren is megmutatkozott, ugyanis a törvény kimondta, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó intézkedéseknél figyelembe veendő többek között az egyéniségük, értelmi és erkölcsi fejlettségük, valamint életviszonyaik is. Ezzel pedig az akkori korhoz képest a fiatalkorúak büntetőjoga virágzásnak indult.⁷ Betetőzése a fiatalkorúak bíróságának felállítása volt az 1913. évi VII. törvénynek köszönhetően.⁸

Az évek elteltével azonban a virágzás hanyatlásnak indult, ugyanis a társadalom változott, míg a jogszabályok nem.

A bűnelkövetések száma emelkedett, egyre több lett a visszaeső és a közveszélyesnek titulált bűnöző.⁹

A Csemegi Kódex teljes egészének hatályon kívül helyezése az 1961. évi V. törvénnyel történt meg, ami külön szolt a gyermekkorról és a fiatalkorról is.¹⁰

A büntethetőség alsó korhatára ettől kezdődően a tizenkettedik életévről a tizennegyedik életévre nőtt. Így tehát csak az volt büntethető, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 14. életévét meghaladta.¹¹

Fiatalkorú pedig az, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 14. életévét meghaladta, viszont a 18. életévét nem.¹² Említést érdemel még, hogy ellentétben a korábbi hazai szabályozással, a kódex a fiatalkorúak speciális rendelkezéseit beillesztette az általános rendelkezések közé, így a fiatalkorúak büntetőjoga immár szerves része lett a törvénykönyvnek.¹³

Az utolsó nagy állomás pedig a jelenleg is hatályos Büntető Törvénykönyvünk előtt az 1978. évi IV. törvény, azaz a régi Btk.¹⁴

A büntethetőségi korhatár kérdését az 1961-es Btk.-val megegyezően kezelte. A fiatalkorúak minimumkorhatárát a 14. életévben határozta meg, míg a felsőkorhatár továbbra is a 18. év maradt.¹⁵ Azonban a régi Btk. a korábbihoz képest már lényegesen eltérő szabályokat fogalmazott meg.¹⁶

2. A 2012. ÉVI BTK. MÓDOSÍTÁSAI

A fő kérdés az, hogy vajon a jogalkotó miért láthatta szükségesnek az évtizedek óta hatályban lévő büntethetőség alsó korhatárának megváltoztatását.

Az új törvénykönyv megalkotására azért volt szükség, hogy a benne foglalt változtatások még hatékonyabb védelemmel szolgáljanak a bűnözők ellen, helyreállítsa Magyarországon a rendet és javítsa a biztonságérzetet. Ennek hatására született meg a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, mely a fiatalkorúak büntetőjogában is számos módosítást vitt véghez.¹⁷ Ezen belül pedig a módosítás egyik elemét, a korhatárt vizsgáljuk.

A korábbi rendszer szerinti alsó korhatár megállapításának – ami a 14.életév – az volt az indoka, hogy a gyermekek ebben a korban fejezik be az általános iskolai tanulmányaikat és érik el a megfelelő testi és szellemi fejlettségi szintet. A korleszállítás miniszteri indoklása szerint pedig napjainkban a gyermekek biológiai fejlődése az évek folyamán felgyorsult és a 12-14 évesek között egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés. Éppen ezért látták szükségesnek a büntethetőségi korhatár módosítását a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak esetében. Hiszen az, aki

⁶ 1908. évi XXXVI. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról.

⁷ BELOVICS: *i.m.* 33.

⁸ 1913. évi VII. törvénycikk a fiatalkorúak bíróságáról 1. § alapján.

⁹ BELOVICS: *i.m.* 35.

¹⁰ BELOVICS: *i.m.* 638.

¹¹ 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről 20. §

Nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét még nem töltötte be.

¹² 1961. évi V. törvény 85. § (1) bekezdés.

¹³ KIRÁLYVÖLGYI KRISZTIÁN: *A büntethetőségi korhatár szabályozásának fejlődése Magyarországon*, 2014, Jogi Fórum, Budapest, 11.

¹⁴ KIRÁLYVÖLGYI: *i.m.* 7-8.

¹⁵ 1978. évi VI. törvény a Büntető Törvénykönyvről VII. Fejezet alapján.

¹⁶ 1978. évi VI. törvény alapján.

¹⁷ BELOVICS: *i.m.* 41.

ilyen bűncselekményt valósít meg, jogosan lehet arra következtetni, hogy megfelelő segítség hiányában nem lesz képes a társadalomba beilleszkedni.¹⁸

Mint ahogy a rövid történeti áttekintés során láthattuk, a magyar büntetőjogban kialakult hagyomány szerint a fiatalkorúak büntetőjoga sosem került külön kódexben szabályozásra, mely hagyománnyal a 2012. évi Btk. sem szakított. A rájuk vonatkozó rendelkezéseket a büntető törvénykönyv egy külön fejezete, a XI. fejezet tartalmazza.¹⁹

Ahhoz azonban, hogy a fiatalkorúak büntetőjogát, legalábbis a korhatárral kapcsolatos büntetőjogát megvizsgálhassuk, még egy fejezetet szemügyre kell venni. A IV. fejezet 15. §-a taxatív felsorolja a büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okokat és a gyermekkor is ezek közé sorolja. Ezzel első ránézésre nincs is gond, hiszen a gyermekkor korántsem azonos a fiatalkorral.²⁰

A probléma azonban akkor kezdődik, amikor a következő szakaszra tekintünk, aminek első része így szól:

*16. § Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be...*²¹

Látszólag helyesnek tűnik a rendelkezés, hiszen a jogalkotó megállapítja, hogy nem büntethető az, aki a 14. életévét nem töltötte be. Azt sem nevezném feltétlenül kirívónak, hogy a gyermekkor címszó alatt került kialakításra, hiszen az első benyomás szerint mindez úgy értelmezhető, hogy a 14. év alattiak a gyermekek. Ez részben igaz, egészen addig, amíg a 16. §-t tovább nem olvassuk és szembe nem tűnik a „kivéve” szó.

...kivéve

a) az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés],

b) az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §),

c) a testi sértés [164. § (8) bekezdés],

d) a hivatalos személy elleni erőszak [310. § (1)-(3) bekezdés],

e) a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak [311. §, ha a 310. § (1)-(3) bekezdése szerint minősül],

f) a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak [312. §, ha a 310. § (1)-(3) bekezdése szerint minősül],

g) a terrorcselekmény [314. § (1)-(2) bekezdés],

h) a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés], és

i) a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés]

*elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.*²²

Láthatjuk, hogy a jogalkotó eddig egy megdönthetetlen vélelmet állított fel a büntethetőség alsó korhatárával kapcsolatban, amit a 14. életévben határozott meg. Azonban a rendelkezés további részében a kivételek meghatározásával mindezt megdönthetővé tette. Ennek megfelelően a Btk. főszabályként továbbra is a 14. életévben határozza meg az alsó határt, azonban néhány feltétel érvényesülése során a korhatár leszáll a 12. évre. A jogalkotó ezt bizonyos bűncselekményekhez köti, illetve a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátáshoz.

Most pedig tekintsünk a fiatalkorúakról szóló fejezetre, mely a következő rendelkezéssel kezdődik:

¹⁸ MAGYARORSZÁG KORMÁNYA: *Az áldozatok, a becsületesek, a tulajdonukat jogosan védők oldalán az új Büntető Törvénykönyv*, 2012, Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Sajtó Főosztály, Budapest, 2-10.

¹⁹ 2012. évi C. törvény alapján.

²⁰ Uo.

²¹ 2012. évi C. törvény 16. § (részlet).

²² 2012. évi C. törvény 16. § (részlet).

105. § (1) *Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.*²³

Szembetűnő, hogy a jogszabály immár azt mondja, hogy fiatalkorúnak a 12-18 év közötti korosztály tekinthető. Ezzel pedig kezd egyre egyértelműbbé válni a probléma. Tanulmányaim kezdete óta többször éreztem némi ellentmondást ezzel kapcsolatban és több alkalommal is előfordult, hogy nem tudtam miként használjam helyesen a gyermekkor és fiatalkor fogalmát. A törvényi rendelkezések és szakirodalom tanulmányozása során pedig rájöttem, hogy ez a hiba nem csak belőlem fakad, ugyanis a gyermekkor és fiatalkor Btk. fogalma egymással szemben éles ellentétet mutat. Kutatásom során pedig kíváncsi voltam arra, hogy vajon mások hogyan vélekednek erről.

2.1. Kutatás rövid ismertetése

Kvantitatív kutatás keretein belül kérdőív segítségével felmértem a közvetlen és közvetett környezetem véleményét. Hiszen érdekes elgondolkodni azon, – szélsőséges példákkal élve – hogy vajon hogyan vélekednénk arról, hogyha egy hatodik osztályos 12. életévét betöltött fiatal verekszik az iskolában egy társával életveszélyt okozva ezzel, vagy egy 14 éves 9. osztályos tanuló teszi meg ugyanezt. Elnézőbbek lennének-e a tizenkét éves gyermekkel, mondván: „ő még fiatal, azt sem tudja mit tesz”? Így kérdőívem során többek között arra kerestem a választ, hogy a kitöltők vajon különbséget tesznek-e aközött, hogy egy 12 éves vagy egy 14 éves követi el az adott bűncselekményt. A kérdések megfogalmazása során tudatosan figyeltem arra, hogy ne derüljön ki a hatályos minimumkorhatár, ezzel elkerülve a kitöltők befolyásolását.

Első körben felmértem a válaszadók tudását az alsó korhatárral kapcsolatban. Ezt követően kissé provokatív kérdéseket tettem fel, melyből letudtam vonni a következtetéseket arra, hogy a válaszadók szerint indokolt volt-e a korhatár módosítása, avagy sem. Ezután a 12. életévét betöltött, de 14. életévét nem betöltött bűnelkövetőkkel kapcsolatban fogalmaztam meg kérdéseket. Szándékosan csak a Btk. 16. §-ában meghatározott bűncselekményekkel kapcsolatban tettem fel kérdéseket, hiszen a 14 év alattiak vonatkozásában másféle bűncselekmény nem releváns.

Ezt követően a 14. életévét betöltött, de 18. életévét nem betöltött fiatalkorúakra tértem rá, ahol szintén az előző részben tárgyalt bűncselekmények szerepeltek. Tehát a kérdések ugyanazok voltak, mint az előző blokkban, csak más életkorú elkövetőkkel. Erre azért volt szükség, hogy össze tudjam vetni a két esetkört. Végül pedig kikértem a véleményüket a releváns jogszabályban megfogalmazott feltételekkel kapcsolatban. A kérdőívet a 200. kitöltés elérésével zártam le, melyet elegendőnek találtam arra, hogy a tárgyalandó problémákat más személyek szemszögéből is megtudjam vizsgálni.

2.1.1. A rendszer felépítése

A fiatalkorúak fogalma értelemszerűen arra szolgál, hogy az ide tartozókat megkülönböztessék a felnőttkorúaktól. A fiatalkor kezdete a gyermekkor felső határát követő nap, míg a felnőttkorról a 18. év betöltését követő naptól beszélhetünk. A szabály látszólag egyértelműnek tűnik, azonban a gyakorlati alkalmazása mégsem az. A kérdésem pedig ennek megfelelően a következő: mi a gyermekkor felső határa, avagy mitől számít valaki fiatalkorúnak?

Ha visszatekintünk a 16. §-ra – mivel a Btk. a gyermekkort egy büntetőjogi felelősséget kizáró okként kezeli – kiolvashatjuk belőle, hogy a gyermekkorról a 14. év betöltésétől kezdődően már nem beszélhetünk, mert onnantól kezdve megszűnik a kizáró ok és fennáll a büntethetőség lehetősége. Ennek fényében elsőként arra asszociálhatunk, hogy fiatalkorról a 14-18 év közöttiek vonatkozásában beszélhetünk.

Most pedig vessünk egy pillantást a fiatalkorúakról szóló fejezetre, azon belül is az említett 105. §-ra: fiatalkorú az, aki tizenkettedik életévét betöltötte. Mivel az adott fejezet általános jelleggel határozza meg a fiatalkorúak definícióját, máris feltehetjük magunkban a kérdést: 12 évesen gyermek, fiatalkorú, avagy mindkettő voltam?

Szerencsére a válasz a joggyakorlatból – ha nem is mindig könnyen – kiolvasható.

A Kúria okfejtése alapján megállapítható, hogy fiatalkorúvá a tizennegyedik életév betöltésétől, de kivételes jelleggel a tizenkettedik életév betöltésétől válik a személy.²⁴ Így úgy gondolom, ha nem is a szó szoros értelmében, de mondhatjuk azt, hogy 12 évesen „mindkettő” voltunk.

Kérdőíves kutatásom erre a kérdéskörre is kitért. A megfelelő következtetések levonásához elsősorban felmértem a kitöltők tájékozottságát a büntethetőség alsó korhatárával kapcsolatban. A válaszlehetőségek a

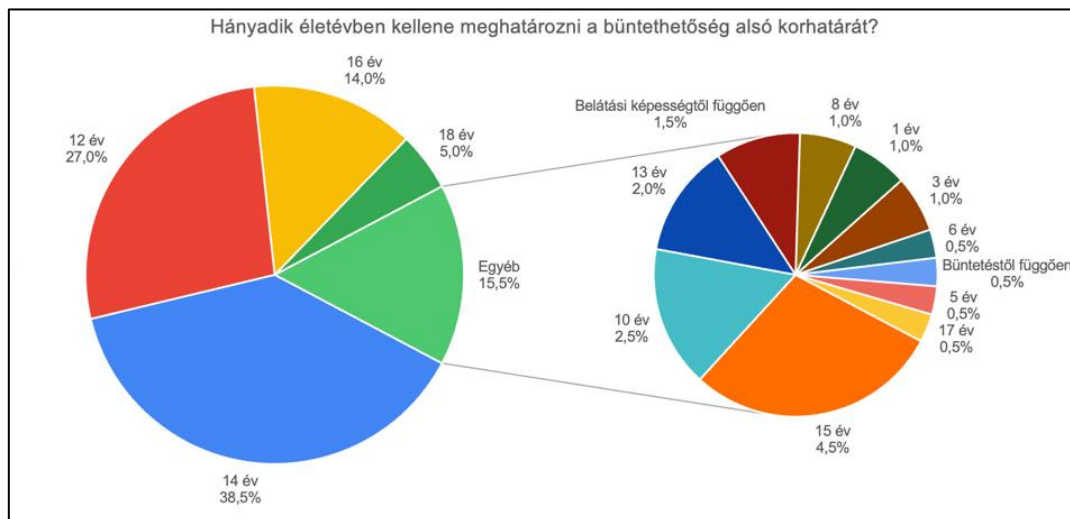
²³ 2012. évi C. törvény 105. § (1) bekezdés.

²⁴ 4. BK vélemény.

magyar büntetőjog történelméhez igazodva 12, 14 és 16 évek voltak. A magyar társadalom jogismeretét elemző kutatások szerint a jogi témák általános ismerete igencsak szegényes, azonban a büntetőjoggal kapcsolatban a legmagasabb.²⁵ Éppen ezért előzetesen nem tudtam milyen eredményre számítsak.

A 200 kitöltőből 37 ember tette le voksát a 16 év, 132 ember a 14 év mellett, és mindössze 31 ember szavazott a helyes válaszra, ami a 12 év.

Ezt követően pedig kikértem az álláspontjukat arról, hogy szerintük hányadik életévben kellene meghatározni az alsó korhatárt, melyet célszerűbbnek találok diagramon szemléltetni:

1. sz. diagram²⁶

Könnyen leolvashatjuk, hogy a kitöltők legnagyobb része a büntethetőség alsó korhatárát az előző törvénykönyvünknek megfelelően 14 évben határozná meg. A jelenlegi 12 év pedig mindössze 22 szavazattal maradt le. Láthatjuk azonban, hogy a válaszok bőven tartalmaznak ezektől eltérő opciókat is.

Akik ezeknél magasabb életkort határoztak meg, azt feltételeztem, hogy előnyben részesítik a fiatalkorúak nevelését és javítását a büntetőjogi eszközökkel szemben és a bűncselekményekhez (például emberölés) is enyhébb jogkövetkezményt párosítanak, mint azok, akik alacsonyabb korhatárt jelöltek meg. Kimutattam, hogy a válaszadók közül 52-en 12 évben határoznák meg az alsó korhatárt, amiből az emberöléshez 29-en büntetést, 18-an intézkedést, a többiek pedig csekély számban gyermekvédelmi eszközöket vagy semmilyen jogkövetkezményt nem párosítanak.

A válaszadók 38%-a, akik a 14 év mellett tették le a voksukat, már 41%-ban alkalmaznának büntetést, 29% intézkedést és a fennmaradó válaszok megoszlottak a gyermekvédelmi eszközök és a felelősségre vonás mellőzése között. Akik pedig 16 évhez (28 db) kötnék a büntethetőséget 12-en a büntetésben, 10-en az intézkedésben és 4-en a gyermekvédelemben látják a megoldást. Ketten pedig következmények nélkül hagynák az esetet. Így az állításom, miszerint minél magasabb alsó korhatárt határoztak meg, annál enyhébb jogkövetkezményt párosítottak a releváns bűncselekményhez, igaz.²⁷

A kérdőívemben továbbá megkérdeztem, hogy egyetértenek-e azzal, hogy csak meghatározott bűncselekmények elkövetése esetén lehet felelősségre vonni a 12-14 éves korosztályt. Itt 61%-uk értett egyet a jelenleg hatályos törvényszöveggel.

Végül megkérdeztem, hogy egyetértenek-e azzal, hogy a belátási képesség meglétéhez kötik a felelősségre vonásukat. Ezzel 137 kitöltő (69%) értett egyet.

Ez alapján pedig azt a következtést tudtam levonni, hogyha alapul vesszük, hogy a korhatár 12 év, akkor a környezetem nagyrésze egyetért azzal, hogy csak meghatározott bűncselekmények esetén és belátási képesség meglétével lehet őket felelősségre vonni.

²⁵ BADÓ ATTILA: *Jogszociológiai előadások – Jogismeret, jogi attitűd, jogtudat*, 2012, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 125.

²⁶ Excel táblázat, Munka 2.

²⁷ Excel táblázat, Munka 4.

2.1.2. A „kiválasztott” bűncselekmények

Ha a 16. §-ban tovább megyünk, akkor láthatjuk, hogy a vonatkozó rendelkezés taxatívén felsorolja, hogy mely esetekben tartozik büntetőjogi felelősséggel a 12. életévét betöltött fiatalok is. Fontos azonban kiemelni, hogy a büntetőség fennáll, de kizárólag csak intézkedés alkalmazható ellenük, végső soron a javítóintézeti nevelés, ami megfosztja a fiataloktól a személyi szabadságától. Természetesen a 14. életévét betöltött fiatalokkal szemben ez a lista tovább bővül a büntetésekkel és azokkal az intézkedésekkel, amik a 16. életévhez vannak kötve.²⁸

Az ide tartozó bűncselekmények vonatkozásában arra tudunk következtetni, hogy a jogalkotó a legsúlyosabbnak vett bűncselekmények esetében teszi megdönthetővé az életkorral kapcsolatos vélelmet. Ennek ellenére mégis felmerült bennem a kérdés, miszerint mitől lesznek ezek a legsúlyosabb bűncselekmények, avagy mitől lesznek csakis ezek a legsúlyosabbak? A miniszteri indoklásban az szerepel, hogy a fiatalok körében egyre elterjedtebb az erőszakos érdekvényesítés. Ennek megfelelően logikusnak találnám azt, ha minden erőszakot magába foglaló bűncselekményt ide sorolnának, azonban ez nem így van. Így a mélyebb vizsgálódás előtt két lehetőséget feltételeztem. Az egyik az volt, hogy a 12-13 évesek között az összes elkövetett bűncselekmény száma drasztikus növekedést mutat. Ezzel azonban az a gond, hogy továbbra sem lenne egyértelmű, hogy miért szelektáltak a bűncselekményfajták között. Így ebből következően második felvetésem az volt, hogy azokat az erőszakos bűncselekményeket választották ki, amelyeket a leggyakrabban követnek el ebben az életkorban.

A vizsgálathoz a Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztályának tájékoztatóját hívtam segítségül, ami összefoglalja, hogy a gyermekorru elkövetők száma hogyan oszlik meg bűncselekménycsoportok szerint. Fontos, hogy a kiadvány még a korábbi Btk. rendszere alapján rendelkezésre álló statisztikai adatokról rendelkezik, hogy választ kapjunk az előbbi kérdéseimre.

Bűncselekmények	Gyermekorru elkövetők száma és megoszlása									
	2008.		2009.		2010.		2011.		2012.	
	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%	száma	%
Gyermekorru elkövető összesen	3 433	100,00	2 573	100,00	2 607	100,00	2 714	100,00	2 604	100,00
Ebből:										
A személy elleni bűncselekmények	278	8,10	294	11,43	314	12,04	347	12,79	356	13,67
Ebből: – Szándékos emberölés	2	0,06	0	0,00	1	0,04	0	0,00	3	0,12
– Szándékos testi sértés	179	5,21	212	8,24	218	8,36	230	8,47	244	9,37
Közlekedési bűncselekmények	117	3,41	90	3,50	60	2,30	81	2,98	42	1,61
A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények	70	2,04	40	1,55	37	1,42	61	2,25	46	1,77
Ebből: – Erőszakos közöszülés	11	0,32	7	0,27	3	0,12	10	0,37	5	0,19
A közrend elleni bűncselekmények	467	13,60	375	14,57	442	16,95	516	19,01	557	21,39
Ebből: – Garázdaság	374	10,89	297	11,54	336	12,89	449	16,54	437	16,78
– Visszaélés kábítószerrel	11	0,32	4	0,16	16	0,61	10	0,37	13	0,50
Vagyon elleni bűncselekmények	2 452	71,42	1 739	67,59	1 726	66,21	1 661	61,20	1 552	59,60
Ebből: – Lopás	1 452	42,30	997	38,75	1 053	40,39	966	35,59	932	35,79
– Betöréses lopás	373	10,87	241	9,37	245	9,40	237	8,73	221	8,49
– Rablás	193	5,62	140	5,44	124	4,76	102	3,76	95	3,65
Egyéb bűncselekmények	49	1,43	35	1,36	28	1,07	48	1,77	51	1,96

1. sz. táblázat²⁹

Láthatjuk, hogy 2008-ban az összelkövetők száma kevesebb volt, mint 2012-ben.

Mivel a gyermekorru elkövetők száma sokkal inkább csökkent, mint nőtt az évek során, így már most megállapíthatjuk, hogy a jogalkotó biztosan nem a 12-14 évesek között megnövekedett bűnözések miatt változtatta meg a korhatárt.³⁰

²⁸ BELOVICS: *i.m.* 646.

²⁹ MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE: *Tájékoztató a gyermekorruak és a fiatalok bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről*, 2013, Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály, Budapest, 12.

³⁰ DOMOKOS ANDREA: *Belátási képesség a magyar büntetőjogban egykor és ma*, in BÁNDI Gyula (főszerk.): *A környezeti értékek védelmének lehetséges szintjei. A bonis bona discere: Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából*, 2017, Pázmány Press, Budapest, 40.

A miniszteri indoklás a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekmények és egyes súlyos bűncselekményről szól. Egyetértek abban, hogy a felsorolt bűncselekmények nagyrésze valóban a nagyobb tárgyi súlyú bűncselekmények sorát erősíti. Azonban az a felvetésem, miszerint a leggyakrabban elkövetett ilyen jellegű bűncselekmények esetében szállították le a korhatárt, nem helytálló. Az ügyészség adatai szerint az emberölés 2008 és 2012 között 0, 1, 2 és 3-szor fordult elő. Ellenben például az erőszakos közöszlással, aminek a száma szintén nem magas, de magasabb. A felsorolásban mégsem szerepel. A szándékos testi sértés vonatkozásában már indokolt lehetne a leszállítás. 2012-ben a 244 esetből 61 eset volt súlyos testi sértés, de ennek csak töredéke tartozott a halált vagy életveszélyt okozó kategóriába.³¹ Az évi 100 elkövetett rablás esetében viszont a számok alapján már valóban indokoltnak találom a módosítást.³² A többi bűncselekmény, mint például a terrorcselekmény, efféle magyarázatot nem foglalhat magába, ugyanis száma nulla. Tehát, ha a cél a megelőzés, logikátlanak találom a rendszert, miszerint „válogat” a bűncselekmények között és még így sem a leggyakoribbakra esik a választás.

Az új Btk. hatálybalépését követően fontos megnézni, hogy a statisztikai adatok alapján megvalósult-e a kriminálpolitikai cél, azaz a megelőzés és a visszatartás, melyhez a Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztályát hívtam segítségül.³³

	2014	2015	2016	2017	2018
Össz. 0-13 éves	1488	1375	1662	1409	873
Ebből 12-13 éves	17	27	24	25	12
Emberölés	0	0	0	0	0
Erős felind. <u>elköv.</u> emberölés	0	0	0	0	0
Testi sértés (minősített)	0	0	0	2	1
Hivatalos sz. elleni erőszak	2	3	0	2	1
Közfeladatot ellátó sz. elleni	16	12	18	17	12
Támogatóik elleni	0	0	0	0	0
Rablás	17	27	24	21	7
Kifosztás	0	0	0	2	4
Terrorcselekmény	0	0	0	0	0

2. sz. táblázat³⁴

Ebből a táblázatból már könnyedén kiolvashatjuk, hogy az összes gyermekorru elkövetőből hány elkövetett bűncselekmény tartozik a 12-13 éves korosztályhoz. A számok pedig rendkívül alacsonyak. Például testi sértés 2014-ben 228 darab volt, de kerekén 0 olyan eset történt, amit 12-14 évesek a felsorolásban szereplő minősített esetnek megfelelően követtek el.

³¹ Új Btk: 12 évre szállították le a büntethetőségi korhatárt (Elérhető: www.youtube.com/watch?v=v0l2dl1Lj0, letöltve: 2022.09.09.)

³² Uo.

³³ BÜNYGYI STATISZTIKAI RENDSZER: *Elkövetők, bűnelkövetők száma a terhelt lakóhelye szerint*, 2018, Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály, Budapest.

³⁴ Uo.

Év	Esetszámok
2011	2711
2012	2604
2013	2197
2014	1488

3. sz. táblázat³⁵

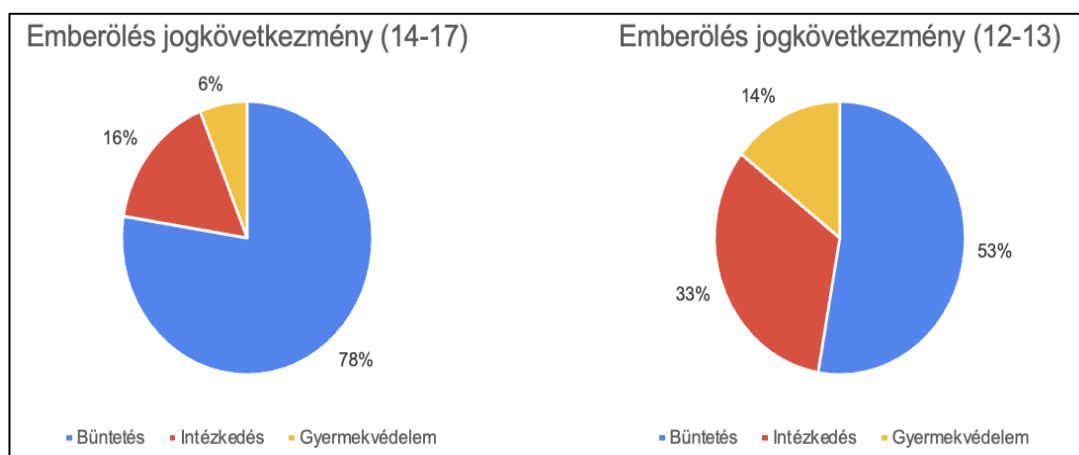
A bűnelkövetések száma azonban nem csak a releváns bűncselekmények vonatkozásában csökkent és nem csak a 12-13 évesek között, így összességében az új Btk. a szigorításokkal a fiatalok egészét illetően pozitív eredményt ért el. Az imént tárgyalt fő kérdés, hogy miért pont ezek a bűncselekmények, azonban továbbra sem került megválaszolásra. Répássy Róbert igazságügyért felelős államtitkárral és Gulyás Gergely országgyűlési képviselővel készült interjúból az derült ki, hogy bár csak évi pár gyermeket érint a módosítás, mégis indokolt az ezzel szembeni fellépés. Hiszen, ha belegondolunk, több olyan bűncselekménykategória is van a Btk.-ban, amit aligha követnek el, de mégis büntetendő (mint például az említett terrorcselekmény).³⁶

Látszik, hogy a törvényben meghatározott bűncselekményekkel kapcsolatos kérdéskör rendkívül komplex terület, melyet kérdőíves kutatásomban is figyelembe vettem.

A kérdésekben arra kerestem a választ, hogy a meghatározott bűncselekményekről miként vélekednek a kitöltők és tesznek-e közöttük különbségeket. Mivel a 16. § taxatív felsorolja a felelősségre vonást megalapozó bűncselekményeket, így kizárólag ezekkel foglalkoztam.

Előzetes felvetésem az volt, hogy a 12 évesekkel minimális szinten elnézőbbek lesznek, mint a 14 év felettekkel. Illetve azt is feltételeztem, hogy a kisebb tárgyi súlyúnak ítélt bűncselekmények esetéhez – mint például a testi sértés – enyhébb jogkövetkezményt fognak párosítani, mint egy súlyosabbnak hangzó emberöléshez.

Első körben azt néztem meg, hogy a fiatalabbakkal elnézőbbek-e a kitöltők, mint az idősebbekkel. Ezt egy klasszikus példával élve, az emberölés eredményeivel szemléltettem:

2. sz. diagram³⁷

A kitöltések száma mindegyik esetben 200 darab és egyértelműen látszik, hogy a 12-13 évesekkel sokkal elnézőbbek voltak a kitöltők, mint a 14-17 évesekkel.

14 év felettek esetében sokkal nagyobb számban párosítottak az emberöléshez büntetést, illetve a gyermekvédelmi eszközök alkalmazása nagyobb számban jelenik meg a fiatalabb korosztálynál.

³⁵ MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE és BÜNÜGYI STATISZTIKAI RENDSZER összevetés.

³⁶ Új Btk: 12 évre szállították le a büntethetőségi korhatárt (Elérhető: www.youtube.com/watch?v=v0I2dI1Lj0, letöltve: 2022.09.09.)

³⁷ Excel táblázat, Munka 5.

Ezt követően megvizsgáltam, hogy egy kisebb tárgyi súlyú bűncselekményhez mennyivel párosítanak enyhébb jogkövetkezményt.

Példával szemléltetve a 12 évesek vonatkozásában 53%-uk és a 14 év felettieknél 78%-uk büntetést adna az emberölésért. A testi sértés esetében pedig ez az arány a 12 éveseknél 50%-ban intézkedés, és a 14 éveseknél mindössze 52%-ban büntetés.³⁸

Így a felvetésem, miszerint a súlyosabbnak tekinthető bűncselekményekhez súlyosabb jogkövetkezményt párosítanak majd a kitöltők, szintén beigazolódott.

2.1.3. A belátási képesség

A büntetőjogi felelősség feltételei a beszámíthatóság, a felelősség és a bűnösség. A 12-14. év közötti elkövetőknél pedig ezt a felsorolást a belátási képesség egészíti ki.

A jogalkalmazók azonban törvényi meghatározás nélkül kerültek abba a helyzetbe, hogy vizsgálják az eljárás során a belátási képességet és lefolytassák a rá vonatkozó bizonyítást. Így a fő kérdés az, hogy mit ért pontosan a jogalkotó a belátási képesség alatt?³⁹

A büntetőjogi belátási képességet fontos elhatárolni a polgári jogi belátási képességtől és a büntetőjogi beszámítási képességtől.

A Polgári Törvénykönyv a 14. életévet be nem töltött személyt cselekvőképtelennek tekinti⁴⁰, így a jogalkotó okszerűen vélelmezi, hogy a gyermeknek ekkor még nem alakult ki az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége, így a polgári jog a 14. év alattiak esetében a belátási képesség hiányát tényként kezeli. A beszámítási képességgel kapcsolatban pedig elmondhatjuk, hogy a Btk. ezt sem definiálja, hanem csak annak hiányát írja le. A jogtudomány a beszámíthatóságot a testi, lelki, pszichikai állapottal kapcsolja össze, amelynél fogva a cselekvő ember képes felismerni cselekménye társadalmi és erkölcsi megítélését és ennek a felismerésnek megfelelően tud cselekedni.⁴¹ Éppen ezért az elmeműködés bizonyos szintjének hiánya miatt a Btk. az alannyá válást kizáró tényezők között említi a gyermekkort is.⁴²

A két fogalom több mindenben is hasonlóságot mutat, azonban lényegi különbség, hogy a beszámítási képesség általános jelleggel, valamennyi bűncselekmény vonatkozásában merülhet fel, míg a belátási képesség kizárólag csak a 16. §-szal összefüggésben.⁴³

Mivel nincs pontosan meghatározott definíció az esetre, a hiányok pótlása a gyakorlatra maradt és marad, mely egy rendkívül komplex területet ölel fel. Nemcsak a fiatalok szellemi és erkölcsi érettségi szintjét, hanem az önkontrollját is egyszerre elemzi.⁴⁴ Ebből pedig láthatjuk, hogy ennek a kategóriának a bevezetése lehetővé teszi a büntetőjogi felelősségre vonás alóli mentesülést a normál elmeműködés mellett.⁴⁵

De kinek a feladata a belátási képesség meglétéről vagy éppen hiányáról dönteni? Szükséges-e ehhez szakértő kirendelése?

Az egységes ügyészi gyakorlat kialakítása céljából született meg a Legfőbb Ügyészség iránymutatása.⁴⁶ A belátási képességről a szakértői vélemény és a rendelkezésre álló valamennyi adat együttes értékelésével lehet állást foglalni.⁴⁷ Ha pedig a terhelnél megállapították, hogy beszámítható, csak azután kerülhet sor a belátási képesség véleményezésére. De fontos, hogy a szakvélemény és az eljárás egyéb adatai alapján a bíróság feladata az, hogy állást foglaljon és tényként megállapítsa, hogy a terhelt rendelkezett-e a bűncselekmény elkövetésekor belátási képességgel.⁴⁸

A régi Btk. és a 2012. évi Btk. korhatármeghatározásának miniszteri indoklása erősen kapcsolódik az erkölcsi-szellemi fejlettségi szinthez. Kérdőívem során pedig kitértem ezekre is.

³⁸ Excel táblázat, Munka 6.

³⁹ GÁSPÁR SZILVIA: *Dilemmák a büntetőjogi belátási képesség fogalma körül*, 2017, Jogi Fórum, Kecskemét, 3.

⁴⁰ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2:13. § alapján.

⁴¹ KENESE ATTILA: *A 12-14 életév közötti bűnelkövetőkkel kapcsolatos új rendelkezések gyakorlati alkalmazásának kérdései – a belátási képesség*, Magyar Bírói Egyesület, Budapest, 3.

⁴² KENESE: *i.m.* 3.

⁴³ GÁSPÁR: *i.m.* 4-5.

⁴⁴ KENESE: *i.m.* 4-5.

⁴⁵ GÁSPÁR: *i.m.* 19.

⁴⁶ 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevél a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terhelt büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről.

⁴⁷ 31/2008. (XII. 30.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről 19/A. §.

⁴⁸ 31/2008. IRM rendelet 19/A. §.

Első körben arra kérdeztem rá, hogy a kitöltők a régi Btk. miniszteri indoklását⁴⁹, vagy az új Btk. indoklását tartják helyesnek.⁵⁰ Ezeknek aránya közel megegyező volt, körülbelül fele-fele arányban értettek egyet velük. Továbbá a válaszadók 50%-a gondolta úgy, hogy a világ folyamatos gyorsulása és változása a fiatalok hamarabb bekövetkező függetlenségét eredményezi, illetve a kitöltők szinte 100%-a szerint a szellemi és a biológiai érés nem azonos időben következik be.

2.1.4. Az *ultima ratio*

Ahhoz, hogy megérthessük egy jogág működését, elengedhetetlen megvizsgálni annak specifikus alapelveit. A büntetőjogban ezek közé tartozik az elkövetkezendőkben vizsgálandó *ultima ratio*.⁵¹

A büntetőjog *ultima ratio* jellegét két oldalról közelíthetjük meg. Egyrészt a büntetőjogon belül a többi eszközhöz viszonyítva, azaz két vagy több eszköz közül mindig az enyhébb alkalmazandó. Ugyanez igaz a többi jogággal való viszonyára is, ahol mindössze „végső eszközként” szolgálhat a büntetőjog alkalmazása.⁵²

Az utóbbi években több kritika is érte a rendszert, amik közül Naucke álláspontját emelném ki. Szerinte a büntetés *ultima ratio*ként két szélsőség között ingázik. Egyrészt a büntetőjog *ultima ratio* helyett *sola ratio*vá, azaz szabályszerűséggé változhat, másrészt pedig előfordulhat, hogy csak teoretikus jelentősége lesz, hiszen a szociális segítség feleslegessé teszi a funkcióját.

Mindennek tudatában felmerült bennem a kérdés, hogy ez a jelenség vajon megfigyelhető-e a korhatár leszállításával kapcsolatban is. Első ránézésre igen, hiszen a korhatár leszállítása előtt más jogterület (például a gyermek és ifjúságvédelem rendszere) által kínált reakció-lehetőségek közül választott a rendszer⁵³, ezzel engedve az *ultima ratio* jellegének.

Viszont, ha tovább gondoljuk a kialakult helyzetet, két nagyon fontos pontról nem szabad megfeledkeznünk. Ez pedig a belátási képesség meglétének feltétele és az alkalmazható jogkövetkezmény, amely csak intézkedés lehet. A büntetőjog azért alkot szankciós zárkövet, mert ebben a jogágban lehettek fel a súlyosabb jogkövetkezmények, mint például a szabadságvesztés. Azonban a jogkövetkezmények között is különböző kategóriákat állít fel a Btk. és megkülönbözteti a büntetéseket az intézkedésektől. Így mondhatni a 12. életévet betöltött, de 14. életévet még nem betöltött fiatalkorúakkal szemben a törvény lehetőséget ad a legenyhébb szankció kiszabására, ezzel bizonyos szintig eleget téve az *ultima ratio* követelményének. Továbbá nem szabad megfeledkeznünk a belátási képesség vizsgálatáról sem, ami valóban szűk körre korlátozza a felelősségre vonható 14. év alattiak körét. Ha pedig a felsorolt bűncselekményeket elkövetett gyermekek tisztában voltak cselekményük súlyával, állásfoglalásom szerint az *ultima ratio* ilyen mértékű csorbitása a közjó érdekét szolgálja. Hiszen más, nem büntetőjogi eszközök közül választunk akkor, ha a kiszabott feltételek nem érvényesülnek.⁵⁴

Kutatásom során az *ultima ratio*-val kapcsolatban direkt módon egy kérdést fogalmaztam meg, miszerint a kitöltő hallott-e már róla. A 200 kitöltő körülbelül fele igen, azonban nem befolyásolta őket a büntetőjog *ultima ratio* jellege sem a jogkövetkezmény sem pedig az életkor kiválasztásában. Így levonható az a következtetés, hogy az *ultima ratio* elvét csak iránymutatásnak tekintik a kitöltők is.⁵⁵

3. JAVASLATOK

A téma tanulmányozása és a kérdőíves kutatás során több vélemény, illetve javaslat is megfogalmazódott bennem.

Elsősorban a büntethetőségi korhatárok indoklásáról szeretnék szólni. Kérdőíves kutatásom során a 200 kitöltő nagyobb arányban értett egyet a korábbi törvénykönyvünkben foglaltak indoklásával, mint a maival. Mivel mindkét indoklás elsősorban a fiatalok szellemi és biológiai éréseire reagál, első sorban én is innen közelítem

⁴⁹ Az alsó korhatár azért 14 év, mert ekkor fejezik be az általános iskolai tanulmányaikat és érik el a megfelelő testi és szellemi fejlettségi szintet.

⁵⁰ Azért 12 év az alsó korhatár, mert a világ folyamatos gyorsulásával a biológiai érés is 2 évvel hamarabb következik be.

⁵¹ A büntetőjog alapelvei (Elérhető: buntetojog.info/mi-a-buntetojog/a-buntetojog-alapelvei/, letöltve: 2022.09.20.)

⁵² AMBERG Erzsébet: *A büntetőjogi felelősség helye és ultima ratio szerepe a felelősségi alakzatok rendszerében*, 2020, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs, 154-158.

⁵³ KENESE: *im.* 7.

⁵⁴ 1997. évi XXXI. törvény és 2012. évi C. törvény alapján.

⁵⁵ Excel táblázat, Munka 3.

meg a témát. Ahhoz, hogy tisztában legyünk a fiatalok életkor adta testi és lelki változásaival, számos tény és körülményt figyelembe kell vennünk. Nem elég csak az érintett korosztály bizonyos tulajdonságait vizsgálni, hanem az egész lényüket és az őket körülvevő társadalmat, környezetet, országbeli viszonyokat is figyelembe kell venni. A kérdés pedig az, hogy bár tény, hogy a biológiai fejlődés valóban gyorsabb ütemben halad, de ez hatással van-e a szellemi fejlettségre? A kutatások szerint láthattuk, hogy nem. A biológiai érés felgyorsulása a társadalmi érés kitolódásával jár együtt. Ezért elsősorban az iskolázottság kitolódása, a megváltozott munkaerőpiaci viszonyok és párkapcsolatok átalakulása a felelős.⁵⁶ Így a mérleg egyik oldalán az áll, hogy a biológiai érés 2 évvel hamarabb következik be, a mérleg másik oldalán pedig az áll, hogy a társadalmi érés 5-10 évvel később következik be. Ha pedig ennek a két tényezőnek a metszetét vesszük alapul a korhatárt nem lesz állítani, hanem sokkal inkább felemelni kellett volna. Így a jelenlegi miniszteri indoklás első felét nem tartom helytállóknak.

Teljes mértékben egyetértek azzal, hogy a 12-14 éves korosztály esetében vizsgálni kell a cselekményei következményének felismeréséhez szükséges belátási képességet. Azt azonban nem tartom helyesnek, hogy ezt csak a 12-14 évesek esetében írják elő. A belátási képesség vizsgálatát felemelném legalább a 16. életévig, amit a társadalmi érés kitolódásával is tudok magyarázni. Azt azonban hibás feltételezni, hogy egy 14 éves biztosan tisztában van tettének következményeivel úgy, hogy közben egy 13 évesnek megadjuk arra a lehetőséget, hogy bizonyítsa, hogy nincs vele tisztában.

A következő kérdésem pedig az, hogyha a belátási képesség vizsgálat tárgyát képezi, mi értelme különbséget tenni egyes bűncselekmények között a felelősségre vonás szempontjából? Ha az elkövető rendelkezett belátási képességgel a rablás elkövetése során, az a lopás elkövetésénél is rendelkezik vele. A Btk. így is minden bűncselekményhez külön rendel jogkövetkezményt, melynek mértéke azok súlyosságához igazodik. Fiatalkorúak esetében pedig ezek a szankciók még enyhébbek.

Megvizsgáltuk, hogy a jogalkotó nem csak azoknak a bűncselekményeknek a vonatkozásában szállította le a korhatárt, amelyek egyre nagyobb számban vannak jelen a fiatalok körében. Így az én javaslatom az lenne, hogyha megtartjuk a 12 éves korhatárt, akkor minden bűncselekmény esetében főszabály szerint kellene ennek érvényesülnie. Ebből pedig az is következik, hogy a belátási képesség feltételét sem csak a 12-14 évesek vonatkozásában kellene alkalmazni. Ha tovább megyek ezen a gondolatmeneten és elvonatkoztatunk attól, hogy nem minden bűncselekmény esetében büntethetőek a tizenkét és tizenhárom évesek, elérkezünk oda, hogy egyáltalán helyes-e, hogy ők büntethetőek.

Répassy Róbert igazságügyért felelős államtitkár nyilatkozta azt, hogy bár csekély számban vannak jelen az érintett bűnelkövetők, mégis indokolt a felelősségre vonásuk, hiszen a Btk.-ban számos olyan bűncselekménytípus van, amiket még ennél is ritkábban követnek el akár felnőttek, mégsem bírálják azok létét. Vegyük alapul a már említett terrorcselekményt, aminek elkövetési száma rendkívül alacsony, hiszen 5 év alatt átlagosan mindössze kétszer követik el, mégis büntetendő. A 12-13 évesek esetében pedig a szóban forgó bűncselekmények, mint például az emberölés ennél gyakoribb.

A gyermekkorról szóló 16. §-nak így a következőképp kellene szólnia:

„Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét nem töltötte be.”

A 105. § pedig úgy szólna, hogy:

„(1) Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.”

„(2) E törvény rendelkezései a fiatalkorúakra akkor alkalmazhatóak, ha az elkövetéskor rendelkeztek a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.”

Ezzel pedig máris orvosolnánk a Btk. felépítéséből fakadó ellentmondásokat.

De miért a 12. életévet határoznám meg a 14-gyel szemben? A kulcs a belátási képesség vizsgálata és annak egyre részletesebb és részletesebb kimunkálása. Aki rendelkezik ezen képességgel és ennek ellenére már korai életszakaszában is élet elleni bűncselekményeket követ el, jogosan feltételezhető, hogy a megfelelő eszközök

⁵⁶ KENESE: *i.m.* 4.

igénybevétele nélkül később is megteszi. Helytállónak találok, hogy az ő esetükben már nem elég csak a nevelés. A megfelelő eszközök alatt nem csak a büntetőjogot értem, hanem a gyermekvédelmet is. A két terület eszközeinek ötvözetét. A kis esetszámok így vélekedésem szerint nem indokolják azt, hogy ne legyen 12 év a korhatár. A kis esetszámok azt indokolják, hogy ne csak meghatározott bűncselekmények esetében legyen 12 év a korhatár. Ha általános jelleggel valamennyi bűncselekmény esetén egységes korhatár lenne megállapítva, az esetszámok máris növekedésnek indulnának, ami még inkább megalapozná a leszállítást. Így én a módosítást indokoltan találok, de annak módját helytelennek.

A megoldás pedig egy fiatalkorúak számára létrehozott külön törvénykönyv lehetne. Ebben részletesen lehetne szabályozni, hogy mit értünk a belátási képesség alatt, hogy egyes bűncselekményekért milyen jogkövetkezmény járhat, hogy mely bűncselekmények vonatkozásában van arra lehetőség, hogy a gyermekvédelmet hívjuk elsősorban segítségül. Rendelkezhetne a szükséges szakemberekről, a képzéseikről, vagy akár egy külön bíróság felállításáról.⁵⁷ Továbbá részletes szabályozást alakíthatna ki a jogkövetkezményeket illetően. Tekintettel lehetne az elkövető életkorára, életviszonyaira, az elkövetett bűncselekmény súlyára, és arra, hogy továbbra is fennáll-e a társadalomra veszélyessége.

A szomszédos Ausztriától, vagy akár Németországtól és Svájctól meríthetnénk ötletet a fiatalkorúak büntetőjogának szabályozására. Ezek az országok egy kódexbe foglalják a fiatalkorúakkal és gyermekkorúakkal kapcsolatos rendelkezéseket. Az anyagi büntetőjogi, eljárásjogi és végrehajtási szabályokat, a családjogi és gyermekvédelmi rendelkezéseket.⁵⁸ Ezt a gyakorlatot helyesnek találok, hiszen ahhoz, hogy kellőképp tudjuk alkalmazni a fiatalkorúak büntetőjogát, elengedhetetlen, hogy tisztában legyünk más jogágak módszereivel. Ehhez viszont erősen szükség lenne a jogi fogalmak koherenciájára és az összhang megteremtésére a nemzetközi szabályokkal is.

Bár a fiatalkorúak büntetőjogának következő állomásáig hosszú még az út, bízom benne, hogy a kor jogalkotói is felismerik a rendszer hibáit és hiányosságait. Ameddig azonban a jelenlegi szabályozásnál maradunk és nem történik tartalmi módosítás, addig célszerű lenne legalább a törvényszöveg megfogalmazását módosítani az ellentmondások kiküszöböléséhez. Ennek megfelelően a Btk. 105. §-a, amely általános jelleggel jelenti ki, hogy a 12. életév betöltésétől beszélhetünk fiatalkorról, a következőre módosulhatna:

„Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor – a 16. §-ban foglalt kivételekkel – a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizenhét éves korig nem.”

ÖSSZEGRÖZÉS

Fő célom a büntethetőségi korhatár módosításával kapcsolatos anyagi jogi kérdések ismertetése és azok vizsgálata volt. Bár a korhatár megváltoztatása 10 évvel ezelőtt történt, úgy gondolom, hogy a téma aktualitása sohasem vész el, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy a mai napig számos kérdés megoldatlan maradt. Hiszen az, hogy mikortól és milyen módon vonható valaki büntetőjogilag felelősségre, mindannyiunk életére kihatással van.

A szakirodalom és a jogszabályok részletes vizsgálata során számos problémát és ellentmondást véltem felfedezni a büntethetőség alsó korhatárával kapcsolatban, így ezeknek a vizsgálatát helyeztem előtérbe. Arra kerestem a választ, hogy indokolt, illetve szükséges volt-e a módosítás. Ezzel kapcsolatban eleinte arra a következtetésre jutottam, hogy a kis esetszámok miatt nem volt indokolt a módosítás, hiszen azok csökkentése szinte lehetetlen. Azonban a kérdés további tanulmányozása során megállapítottam, hogy a büntetőjog egyik céljaként kitűzött megelőzést valóban nagymértékben szolgálja a korhatár leszállítása, hiszen az alacsony esetszámok az évek során még tovább csökkentek. De természetesen az esetszámok redukálódása nem csak a módosítás terméke, hanem számos makrogazdasági és demográfiai tényezőnek is köszönhető. Vizsgálódásom során megállapítottam, hogy a módosítás további revíziójára lenne szükség egy még igazságosabb, ellentmondásoktól mentes rendszer kialakításához. Így válaszolva a kérdésre, a módosítás szükséges és indokolt volt, azonban annak módja hagy némi kifogásolni valót. Ha a cél a bűnmegelőzés és annak visszaszorítása, értelmetlen különbséget tenni bűncselekmény és bűncselekmény között.

Azonban ahhoz, hogy a témát valóban a helyes oldalról közelítsük meg, a legfontosabb kérdés az, hogy miként kerülhet sor ezeknek a fiataloknak a felelősségre vonására és a jogszabályok miként érvényesülnek a

⁵⁷ NÉMETH ZSOLT: *Gyermekvédelem Magyarországon – a kriminológia nézőpontjából*, in SZOLLÁR Zsuzsanna (főszerk.): *A hatékonyabb, együttműködő gyermekvédelmi gyakorlatért és jelzőrendszer kialakításáért*, 2008, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Nagykovácsi.

⁵⁸ GYURKÓ SZILVIA: „Szobafogság, avagy a szabadságvesztéssel járó szankciók helye és szerepe a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásban” in *Belügyi Szemle*, 2011/3/59. szám, 83.

gyakorlatban. Viszont ahhoz, hogy erre választ kaphassunk, úgy gondolom, hogy feltétlenül fontos volt anyagi jogi szempontból is pontot tenni a kérdések végére.

FORRÁSJEGYZÉK

Szakirodalom:

- [1] AMBERG Erzsébet: *A büntetőjogi felelősség helye és ultima ratio szerepe a felelősségi alakzatok rendszerében*, 2020, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs.
- [2] BADÓ ATTILA: *Jogszociológiai előadások – Jogismeret, jogi attitűd, jogtudat*, 2012, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- [3] BELOVICS ERVIN: *Büntetőjog 1. – Általános Rész*, 2022, HVG-Orac, Budapest.
- [4] BŰNÜGYI STATISZTIKAI RENDSZER: *Elkövetők, bűnelkövetők száma a terhelt lakóhelye szerint*, 2018, Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztály, Budapest.
- [5] DOMOKOS ANDREA: *Belátási képesség a magyar büntetőjogban egykor és ma*, in BÁNDI Gyula (főszerk.): *A környezeti értékek védelmének lehetséges szintjei. A bonis bona discere: Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából*, 2017, Pázmány Press, Budapest.
- [6] GÁSPÁR SZILVIA: *Dilemmák a büntetőjogi belátási képesség fogalma körül*, 2017, Jogi Fórum, Kecskemét.
- [7] GYURKÓ SZILVIA: „Szobafogság, avagy a szabadságvesztéssel járó szankciók helye és szerepe a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásban” in *Belügyi Szemle*, 2011/3/59. szám.
- [8] KENESE ATTILA: *A 12-14 életév közötti bűnelkövetőkkel kapcsolatos új rendelkezések gyakorlati alkalmazásának kérdései – a belátási képesség*, Magyar Bírói Egyesület, Budapest.
- [9] KIRÁLYVÖLGYI KRISZTIÁN: *A büntethetőségi korhatár szabályozásának fejlődése Magyarországon*, 2014, Jogi Fórum, Budapest.
- [10] MAGYARORSZÁG KORMÁNYA: *Az áldozatok, a becsületesek, a tulajdonukat jogosan védők oldalán az új Büntető Törvénykönyv*, 2012, Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Sajtó Főosztály, Budapest.
- [11] MAGYARORSZÁG ÜGYÉSZSÉGE: *Tájékoztató a gyermekkorúak és a fiatalkorúak bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről*, 2013, Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály, Budapest.
- [12] MEZEY BARNA: *Magyar jogtörténet*, 2007, Osiris, Budapest.
- [13] NÉMETH ZSOLT: *Gyermekvédelem Magyarországon – a kriminológia nézőpontjából*, in SZOLLÁR Zsuzsanna (főszerk.): *A hatékonyabb, együttműködő gyermekvédelmi gyakorlatért és jelzőrendszer kialakításáért*, 2008, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Nagykovácsi.

Jogforrások:

- [1] 1879. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről
- [2] 1908. évi XXXVI. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvek és bünvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról
- [3] 1913. évi VII. törvénycikk a fiatalkorúak
- [4] 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- [5] 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
- [6] 1978. évi VI. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- [7] 1951. évi XXXIV. törvényerejű rendelet
- [8] 1948. évi XLVIII. törvény
- [9] 1950. évi II. törvény
- [10] 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- [11] 31/2008. (XII. 30.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről
- [12] 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- [13] 5/2013. (VII. 31.) LÜ h. körlevél a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizenegyedik életévét be nem töltött fiatalok terhelt büntetőjogi belátási képességének megítéléséről
- [14] 4. BK vélemény
- [15] [2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről](#)

Internetes források:

- [16] A büntetőjog alapelvei (Elérhető: buntetojog.info/mi-a-buntetojog/a-buntetojog-alapelvei/, letöltve: 2022.09.20.)

- [17] Blaha Lujza tériek a késelésről (Elérhető: index.hu/video/2008/01/12/blaha_lujza_teriek_a_keselesrol/, letöltve: 2022.09.03.)
- [18] Leszállított büntethetőségi korhatár. (Elérhető: www.inforabakoz.hu/hirek/olvas/leszallitott-buntethetosegi-korhatar-2012-05-05-070900, letöltve: 2022.09.03.)
- [19] Új Btk: 12 évre szállították le a büntethetőségi korhatárt (Elérhető: www.youtube.com/watch?v=v0l2dI1Lj0, letöltve: 2022.09.09.)

Mellékletek:

- [20] Kérdőív
- [21] Excel táblázat